

ใจตีหลง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๔๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราฟังเทศน์ เขาบอกว่า เขาเทศน์นะ กายก็หลง วาจาที่หลง กายหลงหลงได้อย่างไร? กายจะหลงมันหลงเพราะว่ามีหัวใจ ใจต่างหากหลง ใจอยู่ในกายนี้มันหลงตัวมันเองก่อน มันถึงยึดว่า กายนี้เป็นของมัน ถ้ากายหลง กายมองกายตรงข้าม เห็นใหม่ ทำไมมันติดกันล่ะ? มองตรงข้ามนะ

ตัวเองหลงตัวเองไม่พอนะ ยังหลงกายของตัวเอง แล้วหลงกายของตัวเอง กายนี้เป็นที่แสดงออกมนุษย์ด้วย มนุษย์ สัตว์เดรัจฉานนี้มีร่างกาย เปรต อสุรกาย มันเป็นนามธรรมไป เปรตอย่างเทวดานี้มันไม่มีกาย แต่เป็นกายทิพย์ของเขา แต่มนุษย์ สัตว์เดรัจฉานนี้มีกาย เขาว่าหลงกายเพราะหลงกาย กายนี้มันหลงเข้าฝ่ายตรงข้ามต่างหาก

ความจริงคือจิตมันหลง จิตนี้หลงมากเลย หลงจนไม่รู้ตัวตัวเองหลง แล้วตัวเองก็หลงมาติดกาย มันถึงเกิดสักกายทิฏฐิใจ สักกายทิฏฐิ ติฏฐิว่ากายนี้เป็นของเรา ถ้าลองไม่มีกายนี้ เหมือนกับคนเจ็บไข้ได้ป่วย คนถึงที่สุดแล้วจะไม่มีอารมณ์ถึงฝ่ายตรงข้ามเพราะอะไร? เพราะตัวเองก็ทนทุกข์ทรมานในตัวเองอยู่แล้ว แต่ถ้าลองมีความสุขอยู่ มีความเบาว่าพอสมควรหรือว่ามีความ... มันจะหลงฝ่ายตรงข้าม เห็นใหม่ กายถึงว่าหลง

กายมันเองมันไม่หลงหรอก กายนี้ไม่รู้เรื่อง แต่เพราะมันอาศัยรูปกายนั้นเป็นให้ตากระทบ มันถึงหลงรูปกายคนอื่น ฉะนั้น การหลงนั้นถึงจิตหลง ไม่ใช่กายหลง วาจาที่เหมือนกัน วาจาหรือ กายนี้มันต้องมีจิตต่างหาก จิตนี้มันต้องมีความรู้สึก เห็นใหม่ จิตนี้มหัศจรรย์มาก จิตนี้พาเกิด จิตนี้มันถึงว่าเวียนว่ายตายเกิดแล้วไปเกิดในภพชาติตรงไหน

ถึงว่าถ้าหลงเฉพาะกายนี้ กายนี้หลงได้ กายนี้หลงได้ กายนี้ก็มีชีวิต กายมีชีวิต กายนี้จะเวียนว่ายตายเกิดด้วยดี

กายไม่เวียนว่ายตายเกิด กายนี้เป็นที่เสวยภพของจิต จิตนี้เสวยภพเป็นกายแล้วถึงจะได้ ออกมาเป็นกาย เห็นใหม่ กายหลง แล้วพอหลงแล้วยังไม่รู้จักว่าหลงนะ เวลาพิจารณาไป เพราะจิต มันหลง มันไม่เข้าใจ มันถึงว่าพิจารณานามรูปไป พิจารณาสรรพสิ่ง ทุกอย่างไม่ใช่กิเลส ทุกอย่าง เป็นธรรมชาติของมัน แล้วเฝ้ามองเฉยๆ แล้วจะรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นกิเลส เพราะว่าเฝ้ามองอยู่

ชฎิล ๓ พี่น้อง เห็นใหม่ บุษบาไฟอยู่ตลอดเวลา ก็เฝ้ามองไฟอยู่ บุษบาอยู่ด้วย เฝ้ามองทั้งบุษบา ด้วยนะ นี่ชฎิล ๓ พี่น้อง แล้วพระพุทธเจ้าไปทรมาน เห็นใหม่ ไปทรมานนะ จับพญานาคได้ หรือ ทำอิทธิฤทธิ์แสดงว่าเหนือกว่า เขาบุษบาไฟอยู่ เขาเฝ้าจิตของเขาอยู่ เห็นใหม่ จิตหลงอยู่ในชั้นหนึ่ง

แต่เพราะว่าไม่มีทางเดิน ไม่มีมัลลคอรียส์จ้งง ไม้โคทางอันเอกออก เห็นใหม่ เขาก็ยัง หลงไปในการเฝ้ามองไฟไป เฟ่งกระแสไฟ เฟ่งเป็นกสิณจนมีฤทธิ์มีเดช เห็นใหม่ เลี้ยงพญานาค เอาไว้ในโรงบุษบาไฟ เอาพระพุทธเจ้าไปอยู่ที่นั่น

พระพุทธเจ้าอยู่ที่นั่น พระพุทธเจ้าทรมานพญานาคได้ จับพญานาคไว้ในบาตร

“สมณะองค์นี้เก่งแต่สมณะนี้ยังไม่สิ้นกิเลส เราต่างหากสิ้นกิเลส” พระพุทธเจ้าแสดงตัว “สมณะองค์นี้เก่ง” ยอมรับฤทธิ์ของเขา เพราะเขาก็ทำได้เหมือนเรา แต่ของเรามีฤทธิ์ด้วยแถมยังมี กิเลสอยู่ แต่ไอ้กิเลสตัวยี้ดมันนี่มันหลง เห็นใหม่ จิตมันหลง พอหลงตัวเองไป หลงว่าตัวเองนี่เก่ง เห็นคนอื่นทำได้ก็แล้วแต่ แต่คนนั้นทำได้แต่ยังมีกิเลสอยู่ ไม่ใช่สมณะ

จนพระพุทธเจ้าบอกว่า “ไอ้ที่ยี้ดว่าตัวเองเก่งกว่าคนอื่นนะ นั่นคือตัวกิเลส” พอเราหักเข้าไป ตรงจิตมันหลงไป กายไม่หลงหรือ กายนี้ กายเป็นกายสักแต่ร่างกาย แต่สำคัญจริงๆ คือจิตมัน หลง ยัดเข้าไปตรงนั้นเลย ตรงที่แบบว่าสิ่งที่ว่าตัวเองเก่ง ตัวเองเก่งอยู่ นี่กิเลส ทำไม่ไม่มองหา ดูตัวเอง ไม่ยัดเข้าไปที่ตัวเองว่าตัวเองนี้มีกิเลสอยู่

จนชฎิลยอมฟัง เห็นใหม่ ก้มหัวลงฟังพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าถึงเทศน์อาทิตตปริยายสูตร อาทิตตฯ เห็นใหม่ บุษบาไฟ ไฟเป็นของร้อน นี่เทียบข้างนอก เฝ้ามองอยู่แต่ข้างนอก บุษบาเป็นของ ร้อน ใจเฝ้ามองอยู่ ใจค้อยู่ข้างนอกอยู่ แล้วโทสะคึกคึก โมหาคึกคึก เห็นใหม่ ไฟเป็นโทสะ ไฟเป็น โลภะ ไฟเผาอยู่ในหัวใจ

นี่ใจจิตต่างหากเป็นผู้หลง จิตหลงตัวเองแล้ว พอความหลงอันนี้มันทำให้หลง หลงคือ ความมองเป็นอดีตอนาคตในตัวมันเอง มันหลง มันเคลื่อนที่ตลอดเวลา มันขับไสออกไป หมายถึง

ว่าพลังงานมันส่งออก พลังงานนี้หลุดออกไป มันจับต้องอะไร ฝึมองขนาดไหนมันก็ไม่เป็นปัจจุบันธรรม

มันจะเป็นปัจจุบันธรรมมันต้องพักจิตนี้ให้เป็นหนึ่งเดียวก่อน เป็นเอกัคคตารมณ์ เห็นใหม่ ถึงว่าเป็นมัลละทางอันเอก ทางอันเอกหมายถึงสัมมาสมาธิ เห็นใหม่ ความดำริชอบ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบก่อน แล้วเห็นชอบ เห็นใหม่ ชอบฝึมองด้วยความเห็นชอบแต่ไม่มีสัมมาสมาธิอยู่ การเห็น การฝึมองอยู่

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เห็นใหม่ ไม่ใช่กิเลส ตาก็ไม่ใช่กิเลส ตาก็เป็นสักแต่ว่าตา หูก็สักแต่ว่าหู กายก็สักแต่ว่ากาย ทุกอย่างเป็นสภาวะความเป็นจริงหมด ฝึมองความเป็นจริงแล้วเห็นความเป็นจริง จะเป็นรู้จริง

ฝึมองความเป็นจริงอยู่ จะรู้จริงตรงไหน? มันไม่ได้ใช้ปัญญาฝึมอง คำว่า “ฝึมอง” เห็นใหม่ การว่าฝึมอง ห้ามคิดด้วยนะ ห้ามคิด ห้ามวิเคราะห์หวัจย เห็นใหม่ การวิเคราะห์หวัจย การฝึมองอยู่มันยังคืออยู่ ดีที่ว่าพอเห็นการแปรสภาพไป มันมีเปรียบเทียบ อันนี้ก็ป็นอดีตอนาคต อันนี้ก็แปรสภาพ

การวิเคราะห์หวัจยต่างหากเป็นปัญญา การฝึมองอยู่เฉยๆ มันเป็นปัญญาใหม่?

การฝึมองการแปรสภาพสภาวะความเป็นไป เพราะใจมันหลง พอใจมันหลง มันเห็นอาการ ตัวอย่างเช่นชกิล เห็นใหม่ มีฤทธิ์ขนาดเลี้ยงพญานาคได้ เอาพญานาคไว้ในโรงไฟได้ บังคับได้ เหาะเห็นเดินฟ้าได้ ทำอะไรได้เหมือน พระพุทธเจ้าทำได้ เห็นใหม่ ฤทธิ์มันมีอยู่ การฝึมองมันจะเกิดตรงนี้ เกิดตรงนี้เพราะอะไร เพราะใจนี้มหัศจรรย์ ใจนี้พอมันแว้งว้าง เห็นใหม่ ใจตัวมันเองมันหลงตัวมันเอง แต่มันปล่อยให้ตัวมันเองว่างได้ไง ความว่างของใจ

แต่กิเลสนี้มันน้ำใสเห็นตัวปลา กิเลสมันอยู่ในใจนั้น ความว่างขนาดไหนกิเลสมันก็ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป การฝึมองอยู่มันก็มีมหัศจรรย์ ความมหัศจรรย์นั้นมันไม่ได้ชำระกิเลสไป มันป็นจินตมยปัญญาไง มันไม่ใช่ภาวนามยปัญญา คนที่เห็นภาวนามยปัญญา ว่าการฝึมองอันนี้มันถึงว่าไม่ใช่

การฝึมองนี้เป็นบาทฐานการก้าวเดินขึ้นมา ให้จิตหยุดนิ่งให้ได้ การฝึมองนี้มันฝึมองแล้วมันสลดสังเวช จิตมันละคลายออกมา มันหยุดละคลายที่ว่ามันไม่ตามเขาเฉยๆ พอไม่ตามเขา

เฉยๆ มันหยุดนิ่ง พอมันหยุดนิ่งมันก็มีอาการแว้งแว้ง มีสิ่งมหัศจรรย์นี้เกิดขึ้น มีความว่างเกิดขึ้นภายในใจนั้น

อันนั้นว่าเป็นผล มันไม่ใช่ผล เพราะอะไร? เพราะมันเป็นตทั้งหมด มันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเฝ้ามองอยู่แล้วใจมันเห็นสิ่งนั้น แล้วมันสลดสังเวช แต่มันเนื้อของใจ กิเลสมันอยู่ที่ใจ เห็นใหม่ กิเลสพาเกิด ใจมันหลง มันหลงตัวมันเอง หนึ่งใน แล้วมันหลงอาการที่เห็น หนึ่งใน

แต่ในเมื่อเราตามรู้อาการที่เห็น มันก็ไปหลงตัวมันเอง เห็นใหม่ มันกลับเข้ามาหลงในตัวมันเอง จากที่มันหลงอาการที่สภาวะแปรไป หลงในตา ในหู ในจมูก ในลิ้น ในกาย ในใจที่มันสภาวะออกไป อาจารย์มหาบัวถึงบอกว่า “เวลาวิปัสสนาเข้ามา มันจะตัดย่นระยะทางเข้ามา จากจิตที่มันกระแสนอกไป มันจะย่นเข้ามาๆ”

นี่ตัดจากภายนอกเข้าไป เห็นใหม่ สักกายทิฏฐิคือเห็นผิดที่ในกาย แต่เพราะมันหลงอยู่ มันมองขนาดไหนมันก็ยังแก้ไม่ได้ ต้องให้มันสงบขึ้นมาก่อน คือให้มันเปิดขึ้นมาให้ถึงเนื้อของใจไป พอถึงเนื้อของใจแล้วถึงกลับมาวิปัสสนากายนั้น ถึงจะเห็นว่าสภาวะกายนี้มันหมุนไปตามความเป็นจริงของมัน คือมันต้องแปรสภาพของมัน

แต่เพราะเราไปยึด เห็นใหม่ ยึดว่าไม่อยากให้เป็นไป ยึดกายเห็นว่ากายนี้เป็นเรา เราเป็นกาย ไม่อยากให้มันแปรสภาพไป ให้อยู่กับเรานานๆ นี่สักกายทิฏฐิ ทิฏฐิเกิดจากรากับกาย พิจารณากายอย่างนี้มันถึงจะปล่อยกายเข้ามา แต่ต้องพิจารณากายเรา แต่ถ้ากายมันหลง มันหลงภายนอก เพราะมันเห็นภายนอกแล้วมันถึงเกิดอารมณ์กันขึ้นมา กามราคะเกิดขึ้นมาจากฝ่ายตรงข้าม ไม่เกิดจากฝ่ายตัวเอง

แต่จริงๆ แล้วเกิดจากตัวเอง เพราะจิตมันเป็นก่อน เห็นใหม่ มันหลง ๒ ชั้นใจ จิตหลงชั้นหนึ่ง แล้วพอหลงออกมาแล้วยึดกายของเรา แล้วเอากายของเราเป็นฐานออกไปกระทบกับสิ่งภายนอก

นี่ไง มันว่ามันหลงตัวมันเองแล้วหลงกายของตัวเอง แต่ตัวนี้มองไม่เห็น ข้ามขั้นตอนเข้าไป แต่เวลาที่กายมันหลงๆ จับแต่ตัวว่ากายหลง กายที่มันหลงถ้ามันไม่มีจิต มันจะเอาอะไรไปหลง? คนตายเวลาเอาไปเผาไฟ มันร้องเรียนใหม่ว่ามันไม่ยอมให้เผามัน? มันเป็นไปไม่ได้เพราะมันตายไปแล้ว เพราะไม่มีจิตตัวนั้น

ฉะนั้นมาถึงจริงๆ แล้วกายไม่ใช่หลง เพียงแต่เรามาเสวยภพมนุษย์ เรามีกายเท่านั้นเอง เราเสวยไปภพมนุษย์ เรามีกายเราขึ้นมา นี่เราพอมีกายขึ้นมา เราเฝ้ามองกาย เราเห็นเฉพาะกาย มันเป็นจันตมยปัญญา การเฝ้ามองกายเข้ามาเฉยๆ

การเฝ้ามองกายแล้วมันยังเฝ้ามองไม่ได้ เพราะว่าเฝ้ามองแล้วมันไม่เป็นผล มันเป็นคตังคปหาน มันถอยเข้ามาๆ เพราะจิตมันหลงโดยธรรมชาติของมัน มันหลงมันแล้ว พอเฝ้ามองก็หลง มันก็ปล่อยเข้ามา พอปล่อยเข้ามามันก็มาหลงตัวมันเองอีก

นี่ถึงว่าจิตมันหลง แก่ต้องแก่ที่จิต จิตนี้ออกมาวิปัสสนากาย จิตนี้วิปัสสนาจิต จิตนี้เข้าใจตัวมันเอง พอเข้าใจตัวมันเองก็สงบตัวลง ถึงว่าต้องให้จิตสงบก่อน ถึงจะเป็นมัคคอรียสัจจัง เป็นทางอันเอก เป็นมัคโค

ถ้าจิตนี้มันไม่สงบตัว คือมันสัมมาสมาธิไม่มีในมรรค ๘ มัคโคอันนี้ เห็นใหม่ ทางอันนี้ไม่มีขนิมาปฏิบัติทาง อันนี้เป็นเราคิด พอเป็นเราคิด วิปัสสนาเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา... นี่เราคิดทั้งหมดเลย

มันหลุดได้ หลุดได้ด้วยการตังคปหาน มันปล่อยชั่วคราว พอปล่อยแล้วมันมหัศจรรย์ที่ว่ามันยังเว้งว่างขึ้นไปอีก ใจนี้ก็เป็นอย่างนี้ มันนึกว่าเป็นผล คำว่า “ปล่อยวาง” ถึงพูดได้คำว่า “ปล่อยวางเฉยๆ” แต่! แต่ไม่สามารถคายกิเลสคือสังโยชน์ตัวไหนออกไปเลย ไม่ได้พูดถึงสังโยชน์หรือพูดถึงสิ่งที่ชำระหนี้ออกไป

สิ่งที่ชำระหนี้ออกไป เห็นใหม่ สิ่งที่ชำระออกไปมันหายไปเลยใจ หนี้ออกไป ใจนี้เว้งว่างขึ้นไป ใจนี้ขาดออกไป สักกายทิฏฐิ สังโยชน์ ๓ ตัวขาดออกไป ใจมันรู้เอง มันรู้เท่าด้วยแล้วมันสามารถคายออกด้วย แล้วมันเป็นความว่างของมัน เป็นอกุปปธรรมอยู่ในใจด้วย ใจถึงไม่หลงส่วนหนึ่งใจ

ใจไม่หลงส่วนนั้นถึงรู้เท่าขึ้นมา ต้องแก่ที่ใจไม่หลงก่อน พอใจเข้าใจ ใจไม่หลง มันก็เข้าใจตามความเป็นจริง ใจนี้ถึงเป็นผู้หลง กายนี้ว่ากายนี้หลง วาจานั้นหลง เพราะอาศัยบวทที่ใจ แต่ถ้ากายนั้น วาจานั้นไม่มีใจเข้าไปผูก มันไปเลย มันเป็นประสามัน คือว่าสักแต่ว่า แต่ถ้ามีใจเข้าไปผูก คือใจเข้าไปยึดมันถือมันไว้ มันซึมสภาวะเข้าไป มันจะแปรสภาพเป็นอย่างนั้นออกไปๆ มันก็หลงไปตามนั้น

ที่มันแก้มันต้องแก้กลับมาที่ตรงหัวใจนี้ ถ้าพูดตามสัจจะคือใจมันหลง ใจมันหลงต่างหาก ร่างกายไม่ได้หลง ร่างกายเป็นร่างกาย หัวใจอาศัยในร่างกายนั้น การเฝ้ามองก็เหมือนกัน การเฝ้ามองก็อาศัยใจนี้ไปเฝ้ามอง แต่เฝ้ามองแล้ว พอเฝ้ามองเข้าไป การเฝ้ามองอยู่ก็เข้าใจว่าอันนี้เป็นผล

อันนี้เป็นแค่หาเครื่องมือนี่ต่างหาก หามักคอรียสัจจังต่างหาก หาให้ใจนี้สงบเข้ามาต่างหาก พอใจสงบเข้ามาแล้วต้องยกขึ้นวิปัสสนาอีก ทำไมถึงว่าไม่ให้คิด?

การคิดการวิเคราะห์หวัจยนี้เป็นการดันเดา เห็นไหม “ผู้ใดปฏิบัติธรรมดันเดาธรรมจะ ได้ธรรมะดันเดา” คือเขาว่าอันนั้นไม่ใช่มรรค ทั้งๆ ที่จะเดินเข้าไปหามรรคกลับว่าไม่ใช่มรรค สิ่งทีเฝ้ามองอยู่นี้กลายเป็นว่ากิเลสมันหลอกใจอยู่ ใจมันหลงตัวมันเองแล้วมันหลอกใช้กิริยาในการกระทำไป

นี่กิเลสในภาคปฏิบัติ เข้าใจตัวเองว่าตัวเองประพฤติปฏิบัติอยู่ เห็นไหม ทางนี้เป็นทางประพฤติปฏิบัติ ทางนี้เป็นทางที่ว่าเราจะแก้กิเลส แต่กิเลสมันอยู่หลังปฏิบัติ นั้น เพราะมันหลงตัวมันเองอยู่แล้ว มันถึงใช้การที่ว่าเราประพฤติปฏิบัตินี้เป็นช่องทางที่มันจะอาศัยนอนกินไปตลอด แล้วพอจบชีวิตๆ จบอายุขัยๆ หนึ่ง ประพฤติปฏิบัติไปไม่ถึงที่สิ้นสุด มันก็ประพฤติปฏิบัติไป

ถ้าอยู่ในร่องในรอย เป็นพระที่ถืออยู่ แล้วกำหนดจิตอยู่นี้ เกิดๆ เป็นพรหมจริงๆ ไปเกิดเป็นพรหมเพราะอะไร? เพราะจิตนี้มันหลงตัวมันเอง แต่มันปล่อยอารมณ์ข้างนอกเข้ามา มันหลงในตัวมันเองคือว่าจิตนี้ต้องเป็นเอกัคคตารมณ์ เป็นหนึ่งเดียวใจ เป็นเอตทัคคะ เป็นพรหมได้

แต่พรหมนี้ไม่ใช่พรหมสุทธาวาส พรหมในสุทธาวาส ๕ ชั้นคือชำระกิเลสเข้าไป มันเป็นพรหมด้วย แล้วจิตสะอาดมากกว่าพรหมธรรมดา พรหมธรรมดาเป็นพรหมเพราะจิตนี้เป็นเอตทัคคะ แต่สังโยชน์ไม่ได้หลุดไปแม้แต่ตัวเดียว สังโยชน์ในหัวใจมันยังมีอยู่ มันหนักกว่ากัน น้ำหนักของจิตต่างกัน น้ำหนักของจิตที่ว่าเป็นอกุปปธรรมกับกุปปธรรมใจ จิตที่แปรสภาพอยู่ยังหมุนเวียนอยู่ มันเป็นนามธรรม มันเบา เบาเพราะจิตเป็นเอกัคคตารมณ์ มันหมุนไป

แต่มันหนักตรงสังโยชน์นี้ใจ หนักตรงที่สิ่งที่ผูกมัดอยู่ในหัวใจนั้นใจ แต่ถ้าเป็นสุทธาวาสนั้น สังโยชน์นี้หลุดออกไปๆ การหลุดออกไปจะไม่ใช่ว่าการเฝ้ามอง หลุดออกไปด้วยวิปัสสนาญาณ ถึงว่าต้องวิปัสสนาแก้ไขเข้ามา วิปัสสนาแก้ไขเข้ามา อันนั้นถึงเป็นมักคอรียสัจจัง

ถ้าเป็นอันนั้นถึงจะเป็นพรหมในสุทธาวาส ๕ ชั้นนั้นสุดไปข้างหน้า สุดไปข้างหน้าถึงว่า
ต้องใช้วิปัสสนา ไม่ใช่ว่าการเฝ้ามองอยู่ การเฝ้ามองอยู่นั้นเป็นพรหมเหมือนกันแต่คนละพรหม นี้
จิตหลงเป็นอย่างนั้น

การเกิดการตายก็หลง การเกิดการตาย เห็นไหม เกิดมาก็หลง แล้วมาเฝ้าอยู่ใช้อายุขัยหนึ่ง
ว่าประพฤติกฎปฏิบัติอยู่ที่ให้กิเลสมันหลอกไปอีก แล้วพอทำถึงที่สุดแล้วก็ต้องไปเกิดในสภาวะนั้น
ก็ยังหลงในตัวมันเอง เห็นไหม มันไม่ได้ฉลาดขึ้นมาเลย

ถึงว่าจิตนี้ต่างหากเป็นผู้หลง จิตนี้ต่างหากเป็นที่ว่าน่ากลัวมาก ฉะนั้นว่าจิตนี้ต่างหากเป็นผู้
แก้ไขจิต เห็นไหม ถ้าน่ากลัวมาก จิตนี้มาจากไหน?

จิตนี้คือเรา เพียงแต่เราพบพระพุทธศาสนา แล้วพระพุทธศาสนาสอนไว้ มัคคอรียสังจัจ
เห็นไหม สีล สมาธิ ปัญญา ปัญญาขั้นไหน? ถ้าปัญญาขั้นปัญญาอบรมสมาธิ เราเข้าใจว่าเป็น
ปัญญาของการภาวนามยปัญญา มันก็จมอยู่นั้น เราไม่ก้าวเดินต่อไป ถ้าว่าปัญญาเป็นขั้นของ
ปัญญาอบรมสมาธิ เห็นไหม แล้วก็ปัญญามีสมาธิ ปัญญาที่เป็นวิปัสสนาญาณ ปัญญาที่เป็น
ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่ชำระกิเลส นี้วางไว้ ๒,๕๔๓ ปี พระพุทธเจ้าวางไว้ วางไว้เป็นศาสดา
ของเรา

แต่เราเข้าใจไม่ถึงศาสดาของเราตัวเอง เราเห็นอยู่ในหลักของศาสนา เกิดในพระพุทธศาสนา
ได้บวชเป็นพระนะ ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศาสนาแต่ก็ยังใช้ให้กิเลสมันบังคับขับไล่ไปในวิปัสสนา
ไปในขณะที่ประพฤติกฎปฏิบัติอยู่

มันถึงว่าชีวิตส่วนหนึ่งก็ต้องเป็นชีวิตส่วนหนึ่งไป ได้เป็นพรหมเหมือนกัน แต่พอเราไป
เกิดแล้วถึงรู้ อ้อ... อันนี้ไม่ใช่เพราะเราอยู่ในพรหมนี้ มันยังมีพรหมอีกข้างหน้า ตายถึงว่านี่ตาย
หลงไป เกิดก็เกิดหลง ตายก็ยังตายหลงไป หลงไปตลอด

แต่ถ้าเกิดมามีตมาแล้วสว่างไป เกิดมาหลงแต่ประพฤติกฎปฏิบัติแล้วเข้าใจตามหลักความเป็น
จริงจะเป็นอีกอย่างหนึ่ง จะพูดตามมัคคอรียสังจัจ พูดตามหลัก คือจิตมันหลง แต่หลงตัวเองแล้วยัง
มาหลงกายหลงทุกๆ อย่าง แล้วชำระเข้ามาเป็นขั้นๆ เข้ามา ถึงต้องบอกว่าการวิเคราะห์วิจัยหรือ
การใช้ปัญญาถึงถูกต้อง ไม่ใช่เฝ้ามองเฉยๆ เอวัง